

TL 4066 Kuzeyin Az Nüfuslu Halkları ve Arktik

Öğretim Üyesi: Dr.Öğr.Üyesi Mustafa Can TEZİÇ.

Arktik Bölgedeki Etnogenez Süreç (1)

Hafta 7.

Hazırlık Soruları:

- **Tunguz soy gruplarının etnogenez süreçler içerisindeki rolleri ne olmuştur.**

On yedinci yüzyılda farklı Tunguz soy grupları Kuzey-Doğu bölgesine farklı yönlerden göç etmeye başlamışlardır. Bu gruplardan ilki özellikle Koryaklar ile sıkı etkileşim içerisine girecek olan grup Ohotsk kıyılarını takip ederek Kuzeye çıkarken, diğer gruplar Verhoyan sırtları üzerinden Yana ve Ohotsk denizi arasında kalan coğrafyada kuzeye doğru ilerlemiş Yana, İndigrika ve Kolıma nehirlerine ulaşarak ağırlıklı olarak Yukagirler ile temas kurmuşlardır.

Farklı Tunguz boylarının yapmış olduğu bu göç hareketleri farklı koşullarda farklı etnik gruplar ile karışmalarına ve zaman içinde yerel özgün yapılar oluşturmalarına yol açmıştır.

Bu göç hareketlerinden başlıcalarına daha yakından bakacak olursak karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır.

On yedinci yüzyılda Ohotsk kıyılarından kuzeye çıkan Dolgan ve Uyagan soy grupları Ola, Yama, Viliga ve Gijiga nehirleri etrafında Koryak grupları ile çatışmaya başlar ve Koryakları kuzeye iterler. On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda Gijiga nehrinin üst kısımlarına geçip buradan Anadır havzasına

yönelmişlerdir. 1897 yılında Çoun nehrini geçip Kuzey Buz Denizine ulaşan Del'yan I ve Uyans soy grupları bu bölgede Çuvanlar ve Yukagirleri ile birlikte yaşamaya başlamış ve 1914 yılında bu grup geyik yetiştiricisi Çukçaların etkisi altında kalmıştır.

Daha batıda kalan Del'yan soy grubu ise Yakutistan tarafından Verhoyan dağ kollarını takip ederek Kolıma nehrinin üst kısmına ulaşmış ve burada Yukagir soygrupları ile çatışmaya başlamışlardır. Her ne kadar Yukagirler baskın olsalar da, on sekizinci yüzyılın ilk çeyreğinde durum Tunguz soy grupları lehine değişmiştir. Kolıma nehrinin üst kısmının sağ kıyısında Koryak ve Çukçala soy grupları ile çatışan Tunguz soy gruplar on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından sonra barışçıl ilişkiler geliştirmişler ve özellikle Kolıma nehrinin orta ve yukarı kesimlerinde Yukagir soy grupları ile karışmışlardır. Bu karışımın sonucunda Del'yan II soy grubu dil ve kültür bakımından Yukagirlerin etkisine girmiştir. Bu bölgede Geyik yetiştiriciliğini bırakan Del'yan'lar, Yukagirlerin Uşkan soy gurubu ile bir arada Yasaçnaya nehrinde kışlamaya başlamışlardır. Sonuç olarak Kolıma nehrinin üst kısmında Yukagirler daha çok Tunguz soy gruplarını asimile etmişlerdir.

Kolıma nehrinin orta ve aşağı kesimlerinde ise Tunguz göçleri farklı oluşumların meydana gelmesine yol açmışlardır.

1772-1776 yılları arasında Kolıma nehrinin aşağı kesimine Çukotya bölgesinden (doğudan) gelen başlıca Uyagan ve daha az sayıda Del'yan, Lamut ve Omolon soy grupları bu bölgeye yerleşmişleridir. İleriki tarihlerde 1897 nüfus sayımı kayıtlarının verileri ne istinaden Kolıma Tundrasına sayıları 300' ü bulan Uyagan, Kamen II (Hodeydjil'), Kunkugur olmak üzere farklı Tunguz boyları da gelmişlerdir. Kolıma nehrinin aşağı kesiminin sağ yakasında ilerleyen grup Çukçalar ile karışmaya başlamış, on dokuzuncu yüzyıl da Alazee de Kamen

(Hodeydjil') soy grubu ise Yukagirler ile karışmıştır. Bu karşılaşmalar ve birleşmeler sonucunda grup Yukagir dilinin Tundura diyalektini konuşmaya başlamıştır.

İndigrika nehir havzasında da benzer durumlar söz konusudur. Tunguz göçleri İndigrika nehrine güney bölgelerden gelmiştir. Bölgeye ilk gelen Del'yan lar bölgede bulunan Zaşiverskoye ve Podşiverskoye (zimoviye) idari bölgelerinin bünyesine girmişlerdir. İlk zamanlar sadece Yukagirlerin yasak ödedikleri Zaşiverskoye zimov'ye idari bölgesi 1669 yılına kadar olan göçler neticesinde bölgenin demografik yapısı değişmiş ve bu idari bölgede kayıtlar sadece Godnikanskogo, Kunkugirskogo ve Uyanskogo soy gruplarının yasak ödediklerini göstermektedirler. Podşiverskoye zimov'ye idari bölgesinde ise Yukagirler ve Tunguz gruplar birlikte yasak ödemektedirler.

On dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde İndigrika da Tunguz soy grupları Yukagir soy grupları ile karışmaya başlamışlardır. Örnek olarak Ojogin kilise kayıtları ele alındığında 1864 yılında Buyaksirskom ve Kunkugrsk soyları Yukagirlerin olarak tanımlanmıştır.

Kuzeydoğu bölgesinin en batı bölgesinde farklı gruplar arasındaki karşılaşmanın şiddetli olduğu yerlerden bir başka nokta ise Yana nehrinin üst kısmıdır. On yedinci yüzyıl mahkeme kayıtlarına göre Del'yan ve Tugoçer soy grupları bir Yukagir soy grubu olan Zel'yankurskogo'lar ile sıkı ilişkiler geliştirmiştir.

Bunun dışında yine Yana nehri bölgesinde 1679 yılında Tugoçer ve Boçer soy gurupları Yukagir soy gruplarından Petayskogo'lar ile karıştıkları kayıtlara geçmiştir.

Yine Lena nehrinin aşağı kesimlerinde İndigrika ve Yana nehirlerinden gelen Kunkugurovlar ve Aldan nehrinden gelen Tyugesiler bu bölgede Yukagir soy grupları ile karışmıştır sonuç olarak Kunkugurov I ve II'lerin içerisine çok sayıda Yukagir katılmıştır.

1897 nüfus sayımında ise Yana nehri ağzında 372 Yukagir saptanmış, saptanan bu Yukagirlerin 131'i ana dillerini Evenke olarak bildirmiştir.

Sonuç olarak Tunguz gleri sonucu ileriki dönemlerde Even olarak isimlendirilecek olan Tunguz soy grupları, Yukagir, Koryak, uvan, uka soy grupları gibi bölgenin yerli halkları ile farklı bölgelerde farklı şekillerde karışarak kendilerine özgü bölgesel etno-kültürel gruplar oluşturmaktadır.

Tüm bu coğrafya içerisinde farklı kültürel yapılar oluşturan farklı Tunguz soy grupları zaman içerisinde farklı etnonimler ile de anılmaya başlamışlardır.

Temel Kaynak

Tezi M.C. Sibirya'da Etnosların ve Alt-Etnosların Oluřumunda Tunguz Soy Gruplarının Rollerini (Evenler, Dolganlar ve Geyik Yetiştiricisi Yakutlar) // Научное обозрение Саяно-Алтая. 2015 № 4 (12). S. 21-35.

Yardımcı Kaynaklar

Barth, F. (1969). *Ethnic groups and boundaries the social organization of culture difference*, Boston: Little Brown.

Boronoyev, A.O. (2007). Territorial'naya mental'nost' I problemi sotsiokul'turnogo razvitiya regiona, (Pod redakstiey d-r filos. nauk professor. Boronoeva A.O) *Sibirskaya mental'nost' I problemi sotsiokul'turnogo razvitiya regiona*, St. Petersburg: Asterion s.8-17.

El'nitskiye, K. (1895). *Inorodtsı sibiri i sednyeaziatskih vladniye Rossii etnografiçeskiye oçerki*, St. Petersburg, İzdaniye D.D. Poluboyarikova.

Evstigneev, Yu.A. (2003). *Rossiyaskaya Federatsiya narodi i ih podrazdeleniya – kratkiye etnologiçeskiye spravoçik*, İzdatel'stvo St. Peterburgskogo universiteta.

Fenton, S (2003). *Ethicity*, Polity Press Black well Publishing Ltd.

Gumilyev, L.N. (2006). *Etnogeneza . biosfera zamli*, Moskova: Ast; Astrel'.